

فکری پویا و دلی سرشار از ایمان راستین

با تأسف فراوان خبر درگذشت سردار پرافتخار، سردار سیدمحمد حجازی رضوان‌الله‌علیه را دریافت کردم. عمری سراپا مجاهدت، فکری پویا، دلی سرشار از ایمان راستین و آکنده از انگیزه و عزم راسخ و نیرویی یکسره در خدمت اسلام و انقلاب، خلاصه‌ای از شخصیت این مجاهد فی سبیل الله است. او در مسئولیت‌های بزرگ و اثرگذار در سپاه پاسداران انقلاب اسلامی خدمت کرده و در همه آنها، سربلند و موفق بوده است. فقدان او حقا مایه تأسف و اندوه است. لازم می‌دانم به همسر گرامی و فرزندان و دیگر افراد خاندان و به دوستان و همکاران ایشان صمیمانه تسلیت عرض کنم و صبر و تسلای برای آنان از خداوند متعال مسئلت نمایم. رحمت و مغفرت و رضوان الهی بر این برادر فقید باد.

سیدعلی خامنه‌ای، ۳۰ فروردین ۱۴۰۰

سردار رحیم صفوی:

آرامش سیدمحمد مثال زدنی بود

در طول ۴۰ سال آشنایی مان، من ندیدم ایشان آرامش خود را از دست بدهد. هول نمی‌کرد. یک سکینه و آرامشی در کارها داشت و امور را در ابعاد مختلف به خوبی فرماندهی می‌کرد. فرماندهی ایشان هم دو حالت داشت؛ یک، رسیدن به پیروزی و دو، نیل به پیروزی با کمترین امکانات و کمترین هزینه‌ها. در بررسی زندگی شهید حجازی می‌بینم که ایشان یک انسان خودساخته و متواضع بود. از خودش تعریف نمی‌کرد. کارهایی را که انجام می‌داد

هیچ وقت بروز و ظهور نمی‌داد. عملکرد شهید حجازی در سه جبهه مشاهده می‌شود؛ اول در جبهه کردستان، دوم در دفاع مقدس و سوم در جبهه مقاومت اسلامی. شهید حجازی در این سه جبهه حضوری فعال داشت و فرماندهی‌اش در این میادین و جبهه‌ها تأثیرگذار بود. البته غیر از حضور در این سه جبهه پس از پایان دفاع مقدس، آقای حجازی سمت‌ها و مسئولیت‌های بسیاری را برعهده داشت که یکی از آنها فرماندهی نیروی مقاومت بسیج بود. در زمان ایشان بود که بسیج سازندگی تشکیل شد و پیش نهاد تشکیل بسیج سازندگی را ایشان دادند و حضرت آقا هم دستور کتبی دادند بسیج سازندگی تشکیل شود. همان اوایل جنگ یاد است در جبهه دارخوین که بودیم، ایشان مسئولیت اعزام نیرو و به جبهه‌ها داشت. هزاران نفر می‌آمدند به پادگان گلف و در همان پایین گلف نیروها را آموزش می‌دادند و امکاناتی هم نبود. با یک آریبی‌چی نیرو نهایت آموزش را می‌دید. بعد نیروها را به جبهه شوش، درفول و آبادان می‌فرستادند. تقسیم نیروها واقعا سخت بود و شهید حجازی چنان خوب مدیریت می‌کردند که واقعا کار ما را راحت کرده بودند. آن زمان من فرمانده عملیات بودم و سردار رشید جانشین من بود، ولی شهید حجازی کار تقسیم نیروها را بهتر از همه ما انجام می‌داد و ما خیال مان از این بابت راحت بود. بعدها هم ایشان در قرارگاه قدس عملکرد بسیار خوبی داشتند.

سردار فلاح‌زاده جانشین نیروی قدس سپاه:

«ولا یتمداری» خصوصیت بارز شهید حجازی بود

سردار محمدرضا فلاح‌زاده، جانشین نیروی قدس سپاه از جمله افرادی است که شهید حجازی را در جبهه مقاومت اسلامی همراهی کرده است. او در مورد هم‌زمش می‌گوید: «شهید حجازی ولا یتمدار بود و تبعیت از ولایت، یعنی پذیرش سلسله حاکمیت خدای، رسول (ص) و اهل بیت(ع). همین ولا یتمداری بود که باعث شد رزمندگانی چون سیدمحمد حجازی از دفاع مقدس تا دفاع از حرم، همواره رخت رزم بر تن کنند و یادگاری‌های از رزمندگی از خود بر جای بگذارند. آیات‌الله مصباح یزدی جمله‌ای دارند به این مضمون: «اولین نشانه ایمان قبول حاکمیت خداست.» آنها بی‌کی که حاکمیت خدا را نپذیرفتند سقیفه راه وجود آوردند. شهید حجازی رزمندگانی ولا یتمدار بود و ولی‌فقیه در ادامه سلسله حاکمیت الله است، بنابراین باید بگوییم که سردار حجازی حاکمیت خدای، رسول (ص) و اهل بیت(ع) را پذیرفته بود و همین پذیرش حاکمیت خدا، نشانه‌ای از ایمان این شهید بزرگوار است. نکته بعدی اخلاص شهید است. ما از نزدیک کار نکرده بودیم، اما در سوریه و لبنان حدود یک سال و سه ماه، با هم کار کردیم. من هر چه به او نزدیک‌تر می‌شدم، دوست داشتم بیشتر نزدیک شوم. بعضی افراد هستند که اگر آنها را از نزدیک بشناسی می‌خواهی از آنها دور شوی، اما شهید حجازی طوری بود که اگر به او نزدیک‌تر می‌شدی، دوست داشتی این نزدیکی را حفظ کنی و بلکه نزدیک‌تر هم می‌شود. ما شایسته اخلاص در عمل و اخلاص در عبادت ایشان شده بودیم. هر وقت نماز می‌خواندیم، ایشان پیش‌نماز ما بودند. چه وقتی که در سوریه بودند یا وقتی که در ایران مسجد یا نمازخانه می‌رفتیم، پیش‌نماز می‌ایستادند. نمازشان با حضور قلب بود. از همان نمازهایی که انسان را از زشتی‌ها و پلیدی‌ها دور می‌کند. در باره حضور شهید حجازی در جبهه مقاومت کمتر اشاره شده است و من می‌خواهم به این بخش اشاره کنم. ایشان در لبنان دو نقش ایفا کرد یکی مبارزه با داعش و دیگری مبارزه علیه رژیم صهیونیستی که در حوزه آموزش، مستشاری و حمایت، خوب کار و مدیریت کرد. دوران ایشان دوره توسعه و رشد حزب‌الله بود. چه از لحاظ کمی و چه کیفی تا برای جنگیدن در دو جبهه (صهیونیست‌ها و داعش) آمادگی داشته باشند. غیر از لبنان، شهید حجازی نقش عمده‌ای در جبهه مقاومت اسلامی سوریه و مبارزه با تکفیری‌ها در این جبهه نیز ایفا کردند. همان موقعی که جبهه مقاومت علیه داعش و دیگر گروه‌های تکفیری فعال بود، زمان توسعه حزب‌الله هم بود. چه در حوزه نیروی انسانی و چه تجهیزات، ایشان بسیار حزب‌الله را یاری کرد تا بتواند در دو جبهه نقش آفرینی کند هم در مقابل رژیم صهیونیستی و هم علیه داعش بتواند مقاومت کند.

علیرضا محمدی

شامگاه ۲۹ فروردین ۱۴۰۰ بود که سپاه پاسداران خبری تلخ و باورناپذیر را منتشر کرد: عروج سردار حجازی جانشین فرمانده نیروی قدس سپاه، خبری بود که به یکباره منتشر شد و همگان را در بهمت فروبرد. سیدمحمد حجازی همان‌طور که عمری خالصانه و بدون ادعا زیست و خدمت کرد، شهادت‌تیش مظلومانه بود. او آن‌طور خدمت کرد که شایسته مردان خدا بود؛ بی‌ریا، بی‌حاشیه، بی‌ادعا و بدون هیچ چشم‌داشتی.

پرونده جهادی و خدمتی شهید حجازی با آن چهره محبوب که کمتر مقابل دوربین قرار می‌گرفت، مملو از خدمات و سمت‌هایی بود که او به هیچ کدام از آنها به چشم جایگاه نگاه نمی‌کرد. بار و مسئولیتی بود که باید انجام می‌داد و برایش فرقی نمی‌کرد عنوان آن سمت چه باشد و سختی‌هایی داشته باشد.

ملاک نبود کجا خدمت کند

سردار سیدمحمد میراحمدی از هم‌زمان قدیمی شهید حجازی در همین خصوص می‌گوید: «یکی از ویژگی‌های برجسته سردار حجازی این بود که بنا به میل‌شان انجام وظیفه نمی‌کردند؛ بلکه بنا به تکلیف و اثربخشی خودشان انجام وظیفه می‌کردند. حقیقتاً ملاک نبود کجا خدمت کنند و چه مسئولیتی داشته باشند. ملاک اصلی برای سردار حجازی فقط انجام تکلیف بود. ایشان قبل از پیروزی انقلاب اسلامی یک مبارزه جدی را با رژیم پهلوی شروع کردند و در همان عفوآن جوانی دستگیر شدند و به زندان افتادند. سردار حجازی از همان زمان یک مبارز و مجاهدی خستگی‌ناپذیر بودند.»

میراحمدی می‌افزاید: «ایشان هر ستمی را پذیرفتند، بر اساس همین تکلیف مداری بود. اگر در لبنان به یاری جبهه مقاومت در کنار سیدحسین نصرالله شتافتند باز بر اساس همین روحیه و ویژگی بود. شهید حجازی به عنوان امین و مستشار در کنار سیدحسین نصرالله حضور داشتند و حضورشان در لبنان بسیار تأثیرگذار بود. پس از شهادت حاج قاسم سلیمانی نیز وقتی به ایشان جانشینی سردار قاننی پیشنهاد شد، شهید حجازی با توجه به روحیه تکلیف‌مداری‌اش مسئولیت جانشینی فرماندهی نیروی قدس را پذیرفتند.»

همنشینی با علما و صلحا

روحیه تکلیف‌مداری، تبعیت محض از ولی‌فقیه و خدمت‌بی‌ادعا در نظام اسلامی به دلیل خودسازی‌هایی بود که شهید حجازی انجام داده بود. به قول یکی از هم‌زمانش: «ایشان دستورالعملی جهت خودسازی شخصی داشتند. اینطور نبود که باری به هر جهت زندگی کنند. برای خودشان استاد اخلاق داشتند و ارتباطات بسیار نزدیکی با علمای برجسته اخلاق مثل حضرت آیت‌الله مرحوم بهاء‌الدینی، آیت‌الله جوادی آملی و آیت‌الله حسن‌زاده آملی داشتند. تعاریفی که حضرت آیت‌الله جوادی آملی بعد از شهادت ایشان به کار بردند گویای شخصیت بزرگ شهید حجازی است. سردار حجازی در مقطعی احساس تکلیف کردند که باید با رژیم ستمشاهی مبارزه کنند، در این مسیر قرار گرفتند و به مبارزه انقلابی پرداختند.»

آیت‌الله جوادی آملی در اولین سالگرد شهادت حجازی گفته بود: «سردار حجازی در مقاطع گوناگون و تا پایان عمرش با اسلام و رهبری بود. در رده‌های مختلف سپاه مدیریت کرد و همچنین در جنگ حضور داشت.»

سیداحمد و سیدمحمد، پیشکسوتان سپاه

شاید کمتر کسی بداند شهید حجازی از جمله نفراتی بود که در تشکیل سپاه نقش داشت. او به همراه برادر بزرگ‌ترش شهید سیداحمد حجازی در امور آموزشی و پشتیبانی دوره‌های اول سپاه نقش داشتند. مرحوم حاج‌الاسلام سیدمحمد حجازی برادر شهیدان درباره فعالیت دو برادر بزرگ‌ترش در سپاه گفته بود: «سیداحمد متولد سال ۱۳۳۴ و سیدمحمد متولد سال ۱۳۳۵ بود. فقط یک سال فاصله سنی داشتند و به همین خاطر بسیار با هم صمیمی بودند. بعد از پیروزی انقلاب هر دو به ضویت سپاه درآمدند و از پیشکسوتان این نهاد انقلابی بودند. سیداحمد از آنجایی که دوره‌های تخریب و انفجار را پشت سر گذاشته بود، در دوره اول سپاه به آموزش نیروی جوان این نهاد انقلابی پرداخت. سیدمحمد هم همراهی‌اش می‌کرد. بعد چون پدرمان از معتمدان بازار بود، دو برادر در پشتیبانی و تدارکات نهاد تازه تأسیس شده سپاه فعالیت کردند.»

دوری از جبهه را بر نمی‌تافت

یکی دیگر از هم‌زمان شهید سیدمحمد حجازی هم از حضور او در جبهه‌های دفاع مقدس می‌گوید: «در همان ابتدای جنگ سیدمحمد به جبهه رفت و مسئول اعزام نیروها به جبهه‌های جنوب کشور بود. تا مرحله جانشینی قرارگاه قدس هم پیش رفت. سردار حجازی سال‌های زیادی از دفاع مقدس را در جبهه حضور داشت و حضورش هم تأثیرگذار و مهم بود. در مقطعی هم ایشان بنا به خواسته فرمانده کل سپاه به عنوان فرمانده سپاه خراسان منصوب شد و به مشهد رفت. این مسئولیت بنا به تکلیفی بود که فرمانده کل سپاه بر دوش گذاشته بود و ایشان هم پذیرفت، در حالی که هیچ تمایلی برای فاصله گرفتن از جبهه‌های جنگ نداشت. سردار حجازی در ادامه خدمتش هم همین روحیه را حفظ کرد، یعنی هر جا که تکلیف می‌شد می‌رفت.»

عملکرد موفق در بسیج

بعد از دوران دفاع مقدس و زیر نظر مقام معظم رهبری، بسیج به نیروی مقاومت بسیج ارتقا پیدا کرد که اتفاق بزرگی بود. هر چند راهاندازی این نیرو با فرماندهی سردار افشار بود، اما سردار شهید سیدمحمد حجازی از سوی سردار افشار به عنوان رئیس ستاد این نیرو معرفی شد و از این طریق، حجازی یکی از تأثیرگذارترین افراد در راهاندازی نیروی مقاومت بسیج بود. تشکیل معاونت‌های مختلف و مشخص کردن شرح وظایف این نیرو از اقدامات شهید حجازی بود. سردار مجید خراسانی در این

گذری بر زندگی جهادی سردار شهید سیدمحمد حجازی در کلام هم‌زمانش

فرماندهی که در تمامی مسئولیت‌ها موفق بود

برای ما برادری بزرگ و پشتوانه‌ای قوی، یک فداکار وفادار، الگوی اخلاقی، یک روش‌فکر با تجربه و هم‌چنین رفیق، دوست و یاری مخلص برای شهید بزرگ حاج قاسم سلیمانی (رضوان الله علیه) به ویژه در این سال‌های سخت و سرنوشت ساز در زندگی ملت، منطقه و مقاومت ما بود.

پدر موشکی حزب‌الله لبنان

به شهید حجازی لقب پدر موشکی حزب‌الله لبنان را داده بودند. حاج‌الاسلام علی شیرازی نماینده سابق ولی‌فقیه در نیروی قدس سپاه در این باره گفته است: «وقتی هجر معظم انقلاب دستور علنی دادند که باید هم غزه و هم کرانه باختری را تجهیز کنیم، همه نیروها برای اجرای این فرمان وارد میدان شدند. در غزه امکان ارسال سلاح نیست، اما این امکان وجود دارد که دانش را به مردم آنجا انتقال داد. سردار حجازی همراه حاج قاسم برای مقاومت و مقابله با تروریسم و تروریسم عملیاتی، اینگونه امکان ارسال تجهیزات به نوار غزه وجود نداشت، آنها دانش موشکی را به آنجا منتقل کردند که در این رابطه سردار حجازی سهم عمده‌ای داشت. جمهوری اسلامی برای حزب‌الله ماهی نگرفت، بلکه به آنها ماهیگیری آموزش داد. به همین واسطه، امروز دست مردم غزه و کرانه باختری برتر از قبل است. زمانی دست مردم فلسطین برای جنگ با رژیم صهیونیستی سنگ بود، اما امروز جنگ موشک‌افشان است و در آینده امیدواریم مردم غزه پهلاد سازند و با افزایش دانش در همه زمینه‌ها به عمر رژیم صهیونیستی پایان دهند.»

زخم اساسی به قلب صهیونیست‌ها

بعد از شهادت حاج قاسم سلیمانی، شهید حجازی به جانشینی نیروی قدس سپاه می‌رسد. او به عنوان یکی از فرماندهان ارشد نیروی قدس، چه آن زمان که در لبنان حضور داشت و چه زمانی که جانشینی سردار قاننی را برعهده گرفت، اقتدر عملکرد موفقیت‌آمیزی داشت که خاری در چشم صهیونیست‌ها بود.

به قول سیدعلی حجازی، فرزند شهید: «در پنج‌سال و نیمی که حاج‌آقا (شهید حجازی) در لبنان بودند، دوری پدر و مادر مان واقعا برای ما سخت شده بود. مضاف بر این سختی‌ها، تهدیدها هم خیلی زیاد بود و صهیونیست‌ها مدام در رسانه‌های خود اسم حاج‌آقا را می‌بردند. اینها نشان می‌داد که صهیونیست‌ها برای ترور، دست روی حاج‌آقا گذاشته‌اند. وقتی من و خانواده به حاج‌آقا کلابه می‌کردیم که چرا باز نمی‌گردید، ایشان همیشه به ما می‌گفت که کارهایی را شروع کردیم که می‌خواهیم به نتیجه برسند و اگر برای بازگشت دفاع مقدس تا نلندی‌های جولان کارها بهتر بمانند، البته الان بحمدالله آن کارها دارد ادامه پیدا می‌کند. شهید حجازی واقعا زخم اساسی به صهیونیست‌ها زد.»

عاقبت این فرمانده رشید سپاه پاسداران انقلاب اسلامی که خط جهاد را از جبهه‌های دفاع مقدس تا نلندی‌های جولان ادامه داده بود، در شامگاه ۲۹ فروردین ۱۴۰۰ به شهادت رسید. پس از عروج آسمانی او بود که مقام معظم رهبری در پیام‌شان به همین مناسبت گفتند: «عمری سراپا مجاهدت، فکری پویا، دلی سرشار از ایمان راستین و آکنده از انگیزه و عزم راسخ و نیرویی یکسره در خدمت اسلام و انقلاب، خلاصه‌ای از شخصیت این مجاهد فی سبیل‌الله است. او در مسئولیت‌های بزرگ و اثرگذار در سپاه پاسداران انقلاب اسلامی خدمت کرده و در همه آنها سربلند و موفق بوده است.»

خاطره سردار قاننی از همراهی با شهید حجازی در عملیات خیبر

مدیریت عالی سیدمحمد زیر بمباران دشمن

در خیبر برای اولین بار قرار بود از داخل آب به آن وسعت عبور کنیم. به همان میزان که بر نامه‌ریزی برای انجام عملیات می‌شد، شاید سخت‌تر از آن، برنامه‌ریزی برای آماده کردن نیروها و تأمین نیازهای پشتیبانی نیز... بساز بود و برنامه‌ریزی برای نیروهایی که در خط بودند کار مهم و اساسی بود. شب اولی که نیروها حرکت کردند، برادر

عزیز سردار حجازی با عشق و علاقه و با اهمیتی که داشتند در عملیات حضور داشته باشند، آمده بودند اداره قرارگاه شط علی را برعهده داشته‌اند؛ بعد از اعزام نیروها، تأمین امکانات مورد نیاز و... همه این برنامه‌ریزی‌ها برعهده ایشان بود. برادرمان آقای حجازی در آن بمباران شدید، نیروها را سامان می‌دادند. کمی بعد حدود ۱۰ الی ۱۲ فرزند بالگرد اعم از ۲۱۴، شنوک و کبری برای تأمین نیروها آمدند. آقای حجازی خیلی با نشاط و با روحیه آمدند بچه‌ها را سوار این بالگردها کرده و حرکت کردند به سمت منطقه عملیاتی و به موقع به منطقه مورد نظر رسیدند.

به این ترتیب آن منطقه حفظ و نهایتاً کار تصرف جزایر کامل شد و استحکام پیدا کرد. غرض اینکه در آن شرایط بحرانی، ایشان با تسلط توانست اوضاع را ساماندهی کند. به کار تسلط و کنترل داشت و بچه‌ها را سازماندهی می‌کرد. شکر خدا نیروها به موقع به منطقه رسیدند و کار عملیات پیش رفت و جزایر تثبیت شد. سال‌ها بعد از اتمام دفاع مقدس، شرایطی پیش آمد تا در جبهه مقاومت باز همراه این شهید بزرگوار باشیم. البته خدمات ایشان به جبهه مقاومت بسیار زیاد است و نمی‌شود از همه آنها گفت.

محسن رضایی فرمانده وقت سپاه در دفاع مقدس:

حجازی از ابتدای جنگ مسئولیت‌های خطیری داشت

محسن رضایی، فرمانده سپاه در بخش قابل توجهی از دفاع مقدس می‌گوید شهید سیدمحمد حجازی از ابتدای دفاع مقدس مسئولیت‌های خطیری در جبهه‌ها داشت. متن زیر بخشی از گفته‌های رضایی در همین خصوص است: «در عملیات رمضان، شهید حجازی جزو افراد مطرح بود. من که با فرماندهان صحبت می‌کردم

با ایشان هم مکالمه داشتم. ایشان در آن مقطع مسئولیت توجیه گردان‌ها را برعهده داشت. نیروهایی را که می‌آمدند توجیه و تقسیم می‌کرد. بخشی از صحبت‌های خودم با ایشان را که مربوط به عملیات رمضان می‌شود هنوز دارم. در جلسه‌ای همراه با آقای اشجع بودیم (از بچه‌های قدیمی جبهه و جنگ) که سیدمحمد (شهید حجازی) به من می‌گفت برادر محسن در مورد وضعیت نیروهای تیب‌ها هماهنگ کنیم. من می‌پرسم چند نیرو از اسنان‌ها آماده‌اند که تقسیم شوند. ایشان می‌گویند تا فردا ۱۴ گردان و یک گروهان در اختیار ماست. آمار مجروحان و شهیدا را به ما ندادند. تا فردا (تیب) امام حسین (ع) به ۱۲ گردان رسیده و (تیب) ۲۳ الی ۱۵ گردان شده است. یک گردان را هم بخش کردیم و... همین‌طور آقای حجازی توضیح می‌دهد که گردان‌های اعزامی چه آماری دارند و چطور تقسیم می‌شوند.

این صحبت‌ها مربوط به عملیات رمضان است. تاریخ ۳۰ تیر ۱۳۶۱. اینطور نیست که ایشان آخر جنگ به سطحی از رده‌های بالا رسیده باشند. از همان ابتدای جنگ حشد این بوده که مسئولیت توزیع نیروهایی را داشت که از استان‌ها می‌آمدند و ایشان منطقه به منطقه، گروه به گروه می‌دادند و این نیروها بخش می‌شدند.»